

**KIELIKUVAT KIRJOITTAMISEN KEINONA LAULULYRIKASSA -
VEXI SALMI**

Anne Laaksonen
Kandidaatintutkielma
Kirjoittaminen
Jyväskylän yliopiston avoin
yliopisto/
Hämeen kesäyliopisto
Toukokuu 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta	Laitos
Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto / Hämeen kesäyliopisto
Tekijä Anne Laaksonen	
Työn nimi	
Kielikuvat kirjoittamisen keinona laululyriikassa- Vexi Salmi	
Oppiaine	Työn laji
Kirjoittaminen	Kandidaatintutkielma
Aika	Sivumäärä
Toukokuu 2023	17 sivua + lähteet+ 1 liite
Tiivistelmä	
<p>Kandidaatintutkielmani tarkoituksena on tarkastella iskelmäsanottaja Vexi Salmen luontoon liittyvien kielikuvien käyttämistä kirjoittamassaan laululyriikassa. Tavoitteena kandidaatintutkielmassani on kuvata, millaisia luontoon liittyviä kielikuvia Vexi Salmi käyttää laulujensa sanoituksissa. Vexi Salmi oli tunnettu suomalainen iskelmämusiikin sanoittaja, hänen sanoituksensa heijastavat suomalaisuuden tunteja ja puhuttelevat kuulijaansa. Sanoitusten määrä on arvioilta 8000 sanoitusta, joista 3000 on levytetty. Sanoitusten tarkkaa määrää on vaikea arvioida, koska osassa sanoituksista Vexi Salmi käytti salanimiä.</p> <p>Tutkielmani on laadullinen, tutkimusasetelma on aineistolähtöinen. Tämän tutkielman aineistona käytettiin Vexi Salmen "30 suosikkia"-kokoelmalevyä. Valitsin kokoelmasta yhdeksän (n= 9) sanoitusta, joiden otsikossa oli luontoon viittaava mielikuva. Analysoin aineiston induktiivisella sisällönanalyysillä.</p> <p>Vexi Salmi käytti kirjoittamassaan laululyriikassa kolmea keinoa tarkastella sanoituksissaan luontoon liittyviä kielikuvia. Kielikuvat olivat pääasiallisesti vertauksia ja metaforia myös metaforan alakäsitteitä, personifikaatiota ja metonymia. Sanoituksissa luontoon liittyvät kielikuvat kuvaavat luonnon moninaisuutta.</p>	
Asiasanat Vexi Salmi, kielikuva, laululyriikan kirjoittaminen	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

TAULUKOT

Taulukko 1: Luontoon liittävät metaforat.....	9
---	---

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	LAULULYRIIKKA KIRJOITTAMISEN GENRENÄ	4
3	TUTKIMUSMENETELMÄ.....	7
	3.1 Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi	7
	3.2 Tutkimusaineisto.....	8
	3.3 Tutkimuksen toteuttaminen	8
4	LUONTOON LIITTYVÄT KIELIKUVAT VEXI SALMEN KIRJOITAMASSA LAULULYRIIKASSA	10
	4.1 Metafora.....	11
	4.2 Vertaus.....	12
5	POHDINTA.....	15
	LÄHTEET	18

LIITE 1: Tutkimusaineistona käytetyt laulukappaleet, alkuperäisesittäjät ja aineistokoodi kirjaimin

1 JOHDANTO

Kandidaatintutkielmani lähtökohtana on oma kiinnostukseni Vexi Salmen laulujen laululyriikkaan ja millä keinoin Vexi Salmi käytti luontoon liittyviä kielikuvia kirjoittamassaan laululyriikassa. Minua on aina kiinnostanut kielikuvien merkitys laululyriikassa, koska ihminen pystyy laulujen sanoitusten kautta ymmärtämään ympäröivää maailmaa ja omaa olemassaoloaan. Kielen avulla vuorovaikutamme, luomme tietoa ja jäsenämme maailmankuvaa. Kieli tuo ihmiset yhteen niin kirjoitettuna ja lausuttuna. Kirjoittaminen kuvaa havaintomme ilmiöstä, kieli nimeää ja syventää. (Heikkinen 2020,10.)

Vexi Salmi oli tunnettu ja arvostettu iskelmäsanooittaja. Hän syntyi Hämeenlinnassa 21. syyskuuta 1942, kuoli 8. syyskuuta 2020 Helsingin Terhokodissa. (Kartastenpää 2020.)

Vexi Salmi. Kuva: https://fi.wikipedia.org/wiki/Vexi_Salmi

Salmi oli myös kirjailija ja hänen tekstejään on käytetty useissa elokuvissa ja televisiosarjoissa. Vexi Salmen tuotanto koostuu pääosin iskelmälaulujen sanoituksista. Sanoituksia arvellaan olevan noin 8000, joista 3000 on julkaistu. Salmi käytti myös salanimiä, joten sanoitusten kokonaismäärää on vaikea arvioida. Hän kirjoitti sanoituksia useille eri esittäjille, kuten Kai Hyttiselle, Katri-Helenalle, Fredille, Irwin Goodmanille, Paula Koivuniemelle ja Kirkalle. Hänen tunnettuja hittejä ovat esimerkiksi Katson autiota hiekkarantaa, Puhu hiljaa rakkaudesta sekä Surun pyyhkit silmistäni. (Kotirinta, 2020.)

Ura ammattisanoittajana alkoi 1960-luvulla Musiikki Fazerilla. Hänen esikuvanaan ja opastajanaan iskelmämusiikkiin oli säveltäjä Toivo Kärki. Uransa aikana Vexi Salmi vaikutti monessa levy-yhtiössä ja perusti myöhemmin oman levy-yhtiön Flamingon. 1990-luvulla Flamingon mentyä konkurssiin, Salmi jatkoi vapaana sanoittajana. Uransa aikana Salmi palkittiin lukuisilla palkinnoilla tehdystä työstään iskelmämusiikin ja taiteen edistäjänä. (Kartastenpää 2020.)

Vexi Salmen sanoituksia on kuvattu kuulijaa puhutteleviksi. Tekstien sanotaan uudistaneen suomalaista iskelmägenreä ja sanoitusten heijastavan kansan syvien rivien tuntoja. Hänen sanoituksensa salaisuus löytyy sanoittajan omasta työläistäusta, laajasta ystäväpiiristä, elämännälästä ja elämänkokemuksesta. Kerrotaan, että Puna-vuoren olutravintoloissa kuullut monet jutut, joista riitti ammennettavaa sanoituksiin. (Kotirinta, 2020.) Salmen sanoitukset on jaoteltu neljään osaan; yhteiskunnallisesti viritetyt sanoitukset, nuoruutta kaiholla muistelevat sanoitukset, verbaalisen ilotelluun keskittyvät sanoitukset ja sanoitukset, joissa pyritään tiivistämään jotain yleistä ihmisessä olemisesta (Lehmusvesi 2021).

Luontoaiheet nousivat Salmen sanoituksiin 1980-luvulla, jolloin hän kiinnostui filosofiasta ja mystiikasta. Kurki-kappaleen sanoituksessa sinitaivas ja luontotemaatiikka vievät kuulijan ajatukset laajempiin mittasuhteisiin kuin tekstin siipirikoon lintuun. (Kotirinta, 2020.)

Vexi Salmi on sanonut, että kirjoittaessaan lauluja ei tiedä kirjoittaako vai maa-laako. Lauseet näkyvät myös kuvina. Vexi Salmen sanoituksissa kuva ja sana yhdistyivät, suureksi elämäntyöksi. (Kotirinta, 2020.)

Vexi Salmen sanoitukset ovat eläneet elämässäni omasta lapsuudesta lähtien, lapsuuden automatkoja säesti Irwin Goodmanin laulama ”Ryysyranta”. Syksyn Sävel-laulukilpailun innoittamana leikin naapuruston lasten kanssa ajanhengen mukaisesti laulukilpailua. Oma esityskappaleeni oli Fredin ”Pump, Pump”. Esitysasunani oli äitini vaatekaapista ”lainaama” juhlapuku ja jalassa korkeimmat korkokengät, jotka kaapista löysin. Katri-Helenan ”Katso sineen taivaan” kappale tuo muistikuvan iltayön tunteihin hereillä sinnittelystä, katsoin lähetystä Euroviisuista perheemme ensimmäisestä väritelevisiosta. ”Rentun Ruusu” soi taustalla ajaessani autoa pitkin Hä-

meenlinnan keskustan katuja, uunituoreen ajokortin haltijana. Elämäni ensimmäisestä ja viimeisestä tanssilavakokemuksestani muistuttaa Solistiyhtye Suomen esittäämä ”Mahtava peräsin ja pulleat purjeet”. Vuosia myöhemmin, hautajaisissa, havahduin papin pitämään puheeseen vainajasta. Pappi siteerasi Vexi Salmen ”Maailma on kaunis”-kappaletta, hän oli taidokkaasta punonut laulun sanoituksen yhteen vainajan elämäntarinaa. Puhe oli koskettava, siinä kunnioitettiin vainajan elämän ainutkertaisuutta ja maailman kauneutta.

”Maailma on kaunis ja hyvä elää sille jolla on aikaa ja tilaa unelmille,

Ja mielen vapaus,

ja mielen vapaus.”

Kandidaatintutkielmani tarkoituksena on tarkastella iskelmäsanottaja Vexi Salmen luontoon liittyvien kielikuvien käyttämistä kirjoittamassaan laululyriikassa. Tavoitteena kandidaatintutkimukseni on kuvata, millaisia luontoon liittyviä kielikuvia Vexi Salmi käyttää laulujensa sanoituksissa. Aiempia tutkimuksia aiheeseen liittyen en ole löytänyt, joka tekee aiheen tutkimuksen merkitykselliseksi.

2 LAULULYRIIKKA KIRJOITTAMISEN GENRENÄ

Lyriikan juuret ovat lähtöisin antiikin Kreikan runoudesta, varhaisin säilynyt kreikkalainen lyriikka on peräsin 600–500 -luvulta. Lyriikka sana muodostuu kreikkalaisesta sanasta *lyrikos* ja tarkoittaa kreikan kielellä lyyristä runoa. Alkujaan lyriikka oli yhteisöllistä ja sidoksissa yhteisön erilaisiin toimintoihin. Lauluja oli esimerkiksi viljan jauhamiseen, uskonnollisiin menoihin, ihmisen elämäntapahtumiin liittyvät tilanteen kuten naimisiinmeno ja hautajaiset. Yhteisöllisissä tapahtumissa lyyrinen runous oli useimmiten laulettua ja siihen saattoi kuulua musiikillista säestystä. Laulurunous eteni suullisena perintönä sukupolvelta toiselle. (Haapala & Seinby 2013, 157- 159.)

Suomalaisen laululyriikan ensimmäisiä nimiä olivat Eino Leino, Aleksis Kivi ja J.L Runeberg. (Haapala & Steinby 2013, 157- 159.) Esimerkiksi Aleksis Kiven runoja ja muihin teoksiin sisältyviä tekstejä on sävelletty lauluiksi, näistä esimerkkeinä ”Metsämiehen laulu”, ”Oravan laulu” ja ”Sydämeni laulu” (Yleisradion äänitearkisto 2017).

Runo ja lauluteksti eroavat toisistaan. Runo on valmis esitettäväksi sellaisenaan, lauluteksti on vasta puolivalmis osa kokonaisuutta. Lauluteksti valmistuu, kun siihen on liitetty melodia, harmonia, muoto, rytmi ja esitys. Runo on kirjoitettu luettavaksi, sen rakenne ja laajuus ovat vapaa. Laululyriikka on kirjoitettu kuultavaksi, jolloin rakenne ja laajuus ovat suhteessa sävellykseen ja ymmärtäminen suhteessa esityksen selkeyteen ja pituuteen. (Salo 2021, 45.) Lyyrinen runo lähentyy musiikkia kahdella tavalla, runon kokonaisuudessa keskeinen osuus on rytmillä ja tähän liittyy kiinteästi sointuisuus (Kielikeskus, 2023). Heikki Salo kuvaa laululyriikan omaksi kirjoittamisen lajiksi (Salo 2021, 35).

Laulujen sanoituksen kirjoittamiseen on monia tapoja, yhtä oikeaa tapaa ei ole. Kirjoittamisessa voi lähteä sisältö tai muoto edellä. Kumpikin lähestymistapaa käyttäen voi kirjoittaa toimivan tekstin. (Salo 2021, 233.)

Laulujen sanoituksissa kuulemme itse asiassa kokonaisuuden, jossa on yhdistettyinä sanoja, retorisia sanoja ja ääntä. Sanat antavat kappaleelle merkityksen. Retorisia sanoja käytetään erityisellä musiikillisella tavalla. Retoriset sanat kiinnittävät huomiota puheen ja äänen sävyihin, miten sanat lausutaan ja tuovat merkityksiä kuulijalle. Sanoitukset ovat tärkeä osa laulujen merkityksen välittämistä ja niillä on usein suuri vaikutus kuuntelijan tunteisiin ja ajatuksiin. Laulujen sanoitukset ovat tärkeä osa musiikin ilmaisua ja niitä käytetään usein analysoimaan musiikin merkitystä ja vaikutusta. (Firth 1996, 158-163.)

Laululyriikka on arjen puhetta, jota kuulija haluaa ymmärtää ja pyrkii yhdistämään omaan todellisuuteensa. Hyvä kirjoittaja voi käyttää hyväksi kuulijan halua ymmärtää tekstiä. Kun teksti lauletaan, se saa tunteisiin vetoavaa voimaa musiikillisesti. Tämä on vastalahja siitä, että teksti on antanut musiikille kielellistä voimaa. (Salo 2021, 44.)

Onnistunut sanoitus vie kuulijansa jonnekin paikkaan ja kertoo siellä tarinan. Sanoitus ravistaa ja kyseenalaistaa tai toteaa jotain todella rehellistä, jolloin kuulijalle tulee kokemus, että näinhän se todella on. (Sundberg 2017,52.) Hyvä tarina ottaa kuulijan mukaan ensimmäisestä säkeestä viimeiseen, sen avulla voi kertoa asioita, joihin muut keinot eivät yllä (Salo 2021,206). Parhaimmillaan sanoitus taittuu moneen. Sanoitus voi vastata kysymyksiin, kuten millaista on olla ihminen, millainen on ympäröivä yhteiskunta, millaista on kokea rakkautta ja tulla rakastetuksi sekä voiko elämässään saada sen, mitä todella tarvitsee. (Martikainen 2017, 64.)

Laulujen sanoituksessa, kielenkäytön avulla voidaan kuvata yhteiskunnan ajankuvia sekä käsitellä ihmisen tunteita ja kokemuksia. Sanoitukset ovat tarinoita, jotka syntyvät todellisuuden kokemuksista. Laululyriikka on laulun sanoitusten osio, joka kertoo tarinan tai välittää viestin. (Lukkarinen 2006, 33-34.) Elämäntapahtumat ja erilaiset tapahtumat antavat sanoittajalle materiaalia työstää ja luoda erilaista lyriikkaa ja musiikkia. Sanoitusten kirjoittaminen on heijastaa sanoittajan maailmaa ja sen tapahtumia, muihin ihmisiin ja suhdetta omaan itseensä. Laululyriikassa sanoittaja paljastaa enemmän itseänsä kuin pelkästään melodioita säveltämällä. (Sundberg 2017, 64-65.)

Tekstin pitää maistua erinomaiselta, sen täytyy näyttää hyvältä paperilla. Tekstin ei tarvitse olla suurta runoutta, riittää, että sen voi allekirjoittaa. Kirjoittaminen on sanoittajalle itsetutkiskelua, pohdintaa, jonka tarkoituksena on jäsentää suhdetta ympäröivään maailmaan, toisiin ihmisiin tai elämän perusteemoihin kuten esimerkiksi Juicella uskontoon. Sanoitusten kirjoittaminen ei kuitenkaan tarkoita sitä, että sanoittaja avautuisi aina omasta elämästään. (Hynynen 2017, 83,88.)

Ismo Alangon mukaan hyvässä sanoituksessa tulee olla helppo svengaava pinta-
taso, johon on kieputettu sopivasti koukkuja. Kieli on työkalu, joka täytyy saada soi-
maan. Suomen kieli on hyvä instrumentti, siinä on pitkiä vokaaleja ja jyrkkiä konso-
nantteja. Alanko korostaa, että sanoituksen tulee herättää kuulijassa jonkinlaisen
ahaa-elämyksen. Alangon sanoitukset eivät synny tietyllä kaavalla, jokaisen kappa-
leen kohdalla hän rakentaa metodinsa uudelleen, jotta sanoituksen tekemisestä ei tule
rutiinia. (Latvala 2008.)

Sanoittajalla saattaa olla melodia, johon hän kirjoittaa tekstin. Teksti syntyy lause
lauseelta, muodostaen kokonaisen tarinan, kertoen esimerkiksi nuoruuden katoavai-
suudesta. (Uusivirta 2017, 177.) Vilkkumaa (2017, 221) kuvaa laulun sanoituksen kir-
joittamisen olevan sanoittajalle vaikeinta, kauneinta ja välttämättömintä, mitä on.

Heikki Salon on kehittänyt kielikuvakoneen, idea on lähtenyt runoilija Ilpo Tii-
hosen kehittämästä neliökentästä, jolla voi löytää sanamateriaalia ja koukkuja tekstiin.
Neliökentässä yhdistellään konkreettisia ja abstrakteja asioita yhteen, tuloksena on
elävää tekstiä. Salon kehittämässä kielikuvakoneessa risteytetään konkreettisia esi-
neitä tai asioita tunnetapahtumiin. Taulukko toimii niin, että vasemmalle sarakkee-
seen kirjoitetaan tunnepitoisia asioita ja yläpuolelle riviin tunteita. Esimerkkinä konk-
reettisesta asiasta jukeboksi ja tunne pettymys, lopputuloksena kielikuva ” Jukeboksi
jauhaa pettymystä”. (Salo 2021, 237-238.)

Salmen kerrotaan suhtautuneen sanoittamiseen kuin työhön, jolle on asetettu ai-
kataulu. Sanoituksen tekeminen on raskasta työtä, mutta sanoituksen valmistuminen
on hienoa. Seuraava tarina kertoo Vexi Salmen työskentelystä. Vexi Salmen tuli kir-
joittaa Syksyn sävel-kilpailuun sanoitus valmiiseen melodiaan, kappaleen tausta oli jo
äänitetty, vain teksti puuttui. Salmi oli viimeiseen saakka siirtänyt tekstin kirjoitta-
mista, eikä ollut saanut mitään aikaan edelliseen iltaan mennessä. Seuraavana aamuna
hän heräsi aikaisin ja istui kirjoituskoneen ääreen, jotta ehtisi kirjoittaa lupaamansa
sanoituksen. Salmi aikansa mietittyään ja harmiteltuaan, miksei ollut hoitanut sanoi-
tusta aiemmin kuin viimeisä aamuna. Yhtäkkiä hän oivalsi aiheen tulleen: aamu.
Teksti alkoi muodostua: ”Kun silmäni mä auki saan jne.”. Tuloksena oli kappale, joka
elää vieläkin. (Flinkkilä 2013.)

Salmi luotti alitajunnan voimaan sanoituksiaan tehdessä, hän ei kirjoittanut
muistiin aihioita, ideoita tai kuulemiaan tarinoita. Istuessaan kirjoittamaan tekstiä,
teksti alkoi muotoutua lause kerrallaan. Ensimmäinen lauseen perään hän kirjoitti toi-
sen lauseen, joka alkoi rimmaamaan ensimmäisen lauseen kanssa. Tämän jälkeen al-
koi muotoutua tarina riimin ympärille. Kertosäkeen lopussa oli koukku, johon tarina
kristallisoitui. (Nieminen 2020.)

3 TUTKIMUSMENETELMÄ

Kandidaatintutkielmani tarkoituksena on tarkastella iskelmäsanottaja Vexi Salmen luontoon liittyvien kielikuvien käyttämistä kirjoittamassaan laululyriikassa. Tavoitteena kandidaatintutkimuksessani on kuvata, millaisia luontoon liittyviä kielikuvia Vexi Salmi käyttää laulujensa sanoituksissa.

Kandidaatintutkielman tutkimuskysymyksenä on:

1. Millaisia luontoon liittyviä kielikuvia Vexi Salmi käyttää laulujensa sanoituksissa?

3.1 Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi

Kandidaatintutkielmani tutkimusasetelma on aineistolähtöinen ja kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tutkittavat asiat ja niihin liittyvät merkitykset tulevat esiin laadullisella tutkimuksella, joita on ihmisillä, ihmisen toiminnalla ja kulttuurin ilmiöillä. Näitä asioita ei voi muuttaa määrällisiksi mittayksiköiksi ilman, että niihin sovelletaan idealisointia tai rationalisointia, jolloin niiden merkitys kadotetaan. (Varto 2005,14.)

Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on tutkimuksen tekemisen aikana kehittyneiden tulkintojen myötä näyttää ihmisen toiminnasta jotakin, joka on välttämättömän havainnon tavoittamattomissa. Laadullisella tutkimuksella saadaan uusia näkökulmia tunnettuihin ilmiöihin. (Vilka 2005, 98.)

Narratiivisessa tutkimuksessa käytetään aineistona kerrontaan liittyvää valmiista materiaalia esimerkiksi kirjoitelmat, puheet tai tarinat. Tutkija voi kerätä aineistoa tutkimusta varten pyytämällä tiedonantajia kirjoittamaan esimerkiksi omista ko-

kemuksistaan tai mielipiteistään. Narratiivinen tutkimus selittää, eikä ainoastaan paljasta ilmiötä. Näin ollen se ei ole vain kuvausta ilmiöstä. (Squire, C., Davis, M., Cigdem E., Andrews, M., Harrison, B., Hydén, L.-C. & Hydén, M. 2014, 5-7.)

Induktiivinen sisällönanalyysi etenee vaihe vaiheelta. Ensin valitaan analyysiyksikkö ja aineisto pelkistetään. Tämä tehdään muuttamalla analyysiyksiköt pelkistettyyn muotoon tutkimuskysymykseen vastaten. Tämän jälkeen aineisto ryhmitellään eli abstrahoidaan, tässä vaiheessa etsitään eroavaisuuksia ja yhtäläisyyksiä luokiksi aineiston termein. Muodostettujen luokkien tulee poissulkea toisensa. Kolmannessa vaiheessa muodostetaan alaluokat, saman sisällölliset alaluokat yhdistetään, ja niistä muodostetaan yläluokka. Viimeisessä analyysin vaiheessa muodostetaan yläluokille yhteinen pääluokka. (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2001, 33-34.) Induktiivinen sisällönanalyysi tekeminen vaatii tekijältä tarkkuutta ja analyysiprosessin osaamista, jotta lopputulos on luotettava ja tulos vastaa tutkimuskysymykseen. (Kyngäs, Elo, Pölkki & Kanste 2011, 141.)

3.2 Tutkimusaineisto

Kandidaattitutkielman aineistona käytin Vexi Salmen sanoituksia, määrällisesti aineisto on valtava. Hänen arvioidaan tehneen noin 8000 sanoitusta, joista noin 3000 on levytetty (Kotirinta 2020). Tämän tutkielman aineisto muodostui Vexi Salmen ”30 suosikkia”-kokoelmalevyiltä (Salmi 2021). Kokoelma sisältää Vexi Salmen 30 suosituinta laulua, jotka ovat läpileikkaus Vexi Salmen sanoituksista. Valitsin kokoelmasta yhdeksän (n= 9) sanoitusta, joiden otsikossa on luontoon viittaava mielikuva. (LIITE 1.)

3.3 Tutkimuksen toteuttaminen

Aloitin aineiston analysoinnin lukemalla ja kuuntelemalla tutkimukseen valittuja sanoituksia. Laulujen kuuntelu toi syvyyttä ja elävyyttä aineistoon tutustumiseen. Perehdyttyäni aineistoon, aloitin sisällönanalyysin tekemisen vaihe vaiheelta. Lähdin kysymään aineistolta tutkimuskysymystäni ” Millaisia luontoon liittyviä kielikuvia Vexi Salmi käyttää sanoituksissa?”. Keräsin aineistossa olevat luontoon liittyvät kielikuvat, tämän jälkeen jaottelin aineiston kielikuvat aineistoista löytyvin käsittein: vertaus, metafora, metonymia ja personifikaatio. Tämän jälkeen analysoin sisällönanalyysiä käyttäen jokaisen kielikuvan käsitteen erikseen. Tein induktiivisen sisällönanalyysin huolellisesti ja tarkasti, etenin analyysissä vaihe vaiheelta. Tuloksena syntyi vastauksia tutkimuskysymykseeni. Esimerkki tutkimuskysymyksen vastauksesta on kuvattu taulukossa 1. (Taulukko 1.)

Pelkistäminen	Alaluokka	Yläluokka
<p>Sinne maantien ojaan viimein taju sammui Katso maata, joka kimmeltävän kastepeitteen saa On vapautta kuunnella metsän huminoita Sinut jäiseltä suolta mä löysin Kultaa kallioita Huraat kinokset sulattaen katsella hiljaisen haavan värinöitä</p>	Luonnon elementit ja ilmiöt	Luonnon moninaisuus
<p>Paista päivä, helli helle, paista meille jokaiselle Helli helle Paista myöskin päiviin pilvisiin Paista päivä ihmisille, lapsille ja vanhemmille, hohda lämpö ihmissydämiin. Rakastaen ainoastaan, paista päivä helli helle ihmissydämiin Sinitaivaalla korkeuksissa Sinun laulusi vapaana soi On vapautta valvoa kesäisiä öitä Sinut suojaan talveksi sain</p>	Luonnon valon ja säätilan eri muodot	
<p>Eivät ruusut kuki eikä tuoksu siellä Samoin pientä kuin suurta kukkaa</p>	Kukkien erilaisuus	

Taulukko 1: Luontoon liittyvät metaforat.

Tutkimustulosten kirjaamisessa olen käyttänyt osia alkuperäisistä sanoituksista, olen nimennyt sanoitukset kirjaimilla (LIITE 1).

4 LUONTOON LIITTYVÄT KIELIKUVAT VEXI SALMEN KIRJOITAMASSA LAULULYRIKASSA

Vexi Salmi käytti kirjoittamassaan laululyriikassa kolmea keinoa tarkastella sanoituksissaan luontoon liittyviä kielikuvia. Kielikuvat olivat pääasiallisesti vertauksia ja metaforia myös metaforan alakäsitteitä, personifikaatiota ja metonymia.

Trooppi eli kielikuva on retorinen metodi, jossa kirjoitettua kieltä käytetään kuvaannollisesti eli kirjaimellisesta merkityksestä poikkeavalla tavalla. Niissä tehostuu kokijan ja todellisuuden välinen suhde. (Parkko 2021, 85.) Kuvallinen ilmaisu voidaan havaita lyyrisen runouden lajityypillisenä ominaisuutena. Täten kielikuvat laajentavat, luovat ja avaavat merkitysyhteyksiä, joita lukijan on tulkittava. (Haapala 2013, 208). Kielikuva on kielellinen ilmaisu, joka kuvaa jotain sanallisesti ja sillä on myös symbolinen merkitys. Tyypillistä on, että kielikuvalla verrataan ”jokin on jokin”. Esimerkkejä kielikuvista ovat sanat ”musta” kuvaamaan ahdistusta tai ” auringonlasku” kuvaamaan elämän loppupäätä. (Tieteen termipankki 2023.) Trooppeihin kuuluvat metafora, metonymia, personifikaatio ja vertaus (Tieteen termipankki 2023, Pääkkönen & Varis 2000, 70-72).

Kielikuva tuottaa vastaavuuksia ja kaltaisuuksia toisilleen etäisten ilmiöiden ja elämänpiirien välille. (Ratia 2007, 131.) Kielikuvanrakenne kertoo lukijalle tekstin kirjoittajan ajatuksista, ei ole yhdenmukaista verrataanko liike-elämän toimintoja metaforisesti urheiluun, sotaan vai luomiskertomuksiin. Kielenkäytössä on kyse analogiasta ja ihmisen kyvystä samanlaisuuksia kahden eri asian välillä. Yksi tärkeä rooli kielikuvalla on tarjota visuaalista kuvausta. Se voi kuvata tuntemuksia, tilanteita tai paikkoja, jotka auttavat kuuntelijaa kuvittelemaan ne mielessään. Esimerkki kielikuvasta, ”valot päällä, mutta huone on pimeä” kuvaa koettua ahdistusta. (Pääkkönen & Varis 2000, 65-69.)

Kielikuvat määritellään painottamalla niiden eroavia merkityssuhteita. Kielikuvalla tarkoitetaan ilmaisua, jossa sanoja käytetään niiden sanatarkasta merkityksestä

eroavalla tavalla. Kielikuvaa tulee tulkita, siitä on puhuttava toisin sanoin. Tämä tarkoittaa, että kielikuva merkitsee, viittaa, liittyy ja yhdistelee. (Ratia 2007, 131.)

4.1 Metafora

Metafora on vertaileva ilmaus, jossa yksi asia verrataan toiseen ilman vertailusanoja, kuten "kuin" tai "kuten". Esimerkkinä metaforasta voidaan käyttää "Mies on hirvi". (Pääkkönen & Varis 2000, 71.) Metafora jäsentää asioiden yhteyksiä samaistamalla ja liittämällä ne toisiinsa, myös etsimällä yllättäviä samankaltaisuuksia ja yhteyksiä. Metaforat mahdollistavat testata kielen ja sen käytön rajoja sekä ajatella uudella tavalla asioiden suhteita. (Krappe 2007, 146–147.) Metaforalla pyritään kuvaamaan tunnelmia, tunteita ja kokemuksia, joita muuten olisi hankalaa sanallistaa. Näin ollen metaforaa käytetään tulkinnan välineenä. (Haapala 2013, 214–215). Jotta metafora toimii, edellyttää se, että metaforan eri osien on tunnistettava samankaltaisuus, vuorovaikutus, konflikti tai vertailu. Lukijan on tunnettava merkitykset ja pidettävä niiden välistä kontekstia ymmärrettävänä. (Parkko 2021, 92.)

Salmi on käyttänyt metaforaa kuvaamaan sanoituksissa yhtä asiaa toisella, joka antaa sille uuden merkityksen ja antaa kuulijalle uuden näkökulman. Salmen sanoituksissa luontoa on käytetty monipuolisesti metaforien luomisessa. Sanoituksissa metaforat käsittelevät **luonnon moninaisuutta**.

Metaforina käytetään luontoon kuuluvia *elementtejä ja ilmiöitä*. Niiden käyttö metaforina tarjoaa runsaasti mahdollisuuksia sanoituksissa. Nämä elementit ja ilmiöt ovat luonteeltaan eläviä ja dynaamisia, ne tarjoavat mahdollisuuden vertailla niitä ihmisen henkilökohtaisiin kokemuksiin ja tilanteisiin. Metsän humina voi kuvata henkilökohtaista rauhaa ja hiljaisuutta, haavan värinä puolestaan henkilökohtaista sisäistä epävakaisuutta ja kipua. Metaforat liittyvät suohon, hankeen, metsän huminaan ja haavan värinään.

"On vapautta kuunnella metsän huminoita" D

"Kun aamuinen aurinko kultaa kallioita, ja elää elämäänsä, ja elää elämäänsä" D

Salmi on hyödyntänyt *luonnon valon ja säätilan muutoksiin* sekä *luonnon voimaan ja kukkien erilaisuuteen* liittyviä metaforia. Sanoituksissa käytetään luontoon ja sääilmiöihin liittyviä metaforia, jotka kuvaavat ihmisen tunteita, ajatuksia ja kokemuksia. Nämä sääilmiöt kuten helle, lämpö, päivänpaiste ja talvi kuvaavat henkilön sisäisiä tunteita ja henkilökohtaisia tarinoita. Esimerkiksi kesän ja taivaansinisen tunnelman kautta sanoitukset välittävät vahvaa ja ainutlaatuista luonnon vaihtuvaa

valomaailmaa. Kukat puolestaan tuodaan esiin kielikuvin, jotka kuvaavat kukkien tuoksua, kokoa ja kukkimista.

”Paista myöskin päiviin pilvisiin” G

”Eivät ruusut kuki eikä tuoksu siellä” A

Tutkimusaineistossa oli muutama personifikaatio. Metaforan alakäsiteellä personifikaatiolla tarkoitetaan kielikuvaa, jossa ei-inhimillisellä oliolla nähdään inhimillisiä ominaisuuksia (Tieteen termipankki 2023). Metonymia on myös metaforan alakäsite. Metonymia on ilmaisu, jossa esinettä tai ideaa esittävä sana korvataan joko konkreettisesti tai abstraktisti sukua olevalla sanalla. Metonymiassa rinnastettavien asioiden yhteyden on oltava ennalta tunnettu, esimerkiksi metonymia voi verrata valtaa esimerkiksi kruunuun tai valtikkaan. (Tieteen termipankki 2023, Pääkkönen & Varis 2000, 72.) Kesonen (2007,167) kuvailee metonymian tarkoittavan kielikuvaa, jossa merkitysten siirto tapahtuu läheisyyden ja tuttuuden pohjalta. Salmi käytti personifikaatiota sanoilla tähti, aurinko ja taivaansini. Metonymia viittasi sanaan maa.

”Katson sineen taivaan,tähti kirkkain sua, taas mä pyynnöin vaivaan,ohjaa kotiin mua” B

”Etsien käy lapsonen maan, peittäen turhaan kaipaustaan” B

4.2 Vertaus

Vertauksella tarkoitetaan kielikuvaa, jossa kohde ja vertauskuva ovat erottuvasti toisiinsa kontaktissa. Usein vertauksessa kohde ja vertauskuva yhdistyvät kuin-konjunktioilla. Esimerkkinä vertauksesta ”Hän juoksi kuin hirvi”. (Pääkkönen & Varis 2000, 71, Ratia 2007, 133.) Essensiivi eli olotilaa ilmaiseva sijamuoto toimii myös vertauksena esimerkiksi ”Laivana hän kulki huoneen poikki”. Arkikielessä vertausta käytetään runsaasti, lukijalle vertaus on helposti avautuva (Parkko 2021, 87–88).

Salmi on välittänyt ajatuksiaan ja tunteitaan elävästi sekä tehokkaasti käyttäessään vertausta. Hän on luonut miellelyhtymiä, tehnyt abstrakteista ajatuksista helposti ymmärrettäviä ja lisännyt sanoituksen merkityksellisyyttä ja voimakkuutta. Sanoituksissa luontoon liittyvät vertaukset kuvaavat **luonnon moninaisuuden tarkastelua**. Luonnon moninaisuutta tarkastellaan vertauksin, jotka liittyvät *kukkien ominaisuuksiin, sääilmiöihin, luontoon liittyviin maastoihin ja ympäristöihin, luonnonvoimaa sekä lintuihin niiden elinympäristöineen*.

Kukkien ominaisuuksien vertauksella on moninaisia merkityksiä. Niiden erilaisuutta voidaan vertailla erilaisiin ihmiselämän tilanteisiin ja olosuhteisiin, kukan elinkaarta puolestaan symboloi ihmisen henkilökohtaista kasvua ja kehitystä. Kukat

myös ilmaisevat kiitollisuutta ja arvostusta, ne voivat symboloida rakkautta ja lempeyttä. Näiden vertauksien avulla kukat tarjoavat mahdollisuuden esittää henkilökohtaisia tunteita ja ajatuksia, selkeästi ja merkityksellisesti. Kukkien ominaisuuden vertausta on käytetty kukkien erilaisuutta kuvaten, kukan elonkaarta mukaillen tai kiitollisuutta ilmaisevana.

”Tämä horsmankukka on kuin antajansa” A

”Ajan onnellisen ja rakkauden, siitä ruusut on kiitoksenain” H

Sääilmiöiden käyttöä vertauksena kuvaavat erilaiset ilmiöt, kuten pilvet, sarastus, usva ja päivän paiste, ovat merkittäviä sanoituksissa, sillä ne symboloivat ihmisen henkilökohtaista elämää ja kokemuksia. Pilvet symboloivat epävarmuutta ja huolia, sarastus edustaa toivoa ja uutta alku, usva puolestaan mystisyyttä ja salaisuuksia, ja päivän paiste puolestaan iloa ja valoa. Nämä sääilmiöt tarjoavat vertauksen ihmisen henkilökohtaisen elämän erilaisista vaiheista ja tunteista, antaen mahdollisuuden pohtia ja ymmärtää ihmisen henkilökohtaista kokemusta.

”Yhtä paljon saa päivää paistattaa koko maa” G

”Pilvet tummina taivasta sousi” I

Salmen sanoituksissa luontoon liittyvä vertaus yhdistyy luonnon maastomuotoon ja ympäristöön. Vertaus liittyy kielikuviin, joissa on mainittu rapakko, koski, ranta, maa, niitty ja maailma. Kielikuvat toimivat usein vertauksina ihmisen henkilökohtaiseen elämään ja kokemuksiin, kuten rapakko voi edustaa epävakaa ja vaikeaa tilannetta, ranta merkitsee rauhaa ja hiljaisuutta.

”Kerran koskikin taipuu sulkuun” F

”Yön kyyneleitä kantaa maa kun aamu sarastaa, on kyyneleet pian kuivuneet” G

Sanoituksissa on usein luonnonvoimaan ja lintuihin liittyviä vertauksia, joilla pyritään kuvaamaan ihmisen suhdetta luontoon ja elinympäristöön. Niissä esiintyvät teemat kuten ihmisen sopeutuminen luontoon, luonnon kauneus ja voima, ihmisen perimmäiset vaistot ja yhteys suurempaan kaikkeuteen, jatkuvuus ja uusiutuminen. Linnut edustavat vapautta ja henkilökohtaista matkaa.

Nämä vertaukset antavat syvyyttä ja merkityksellisyyttä laulujen sanoituksille ja tarjoavat mahdollisuuden pohtia ja ymmärtää ihmisen suhdetta luontoon ja elinympäristöön.

”Ja olla kuin kaikua aina jatkuvasta” D

”Pesäpuun löytää vain vaistollaan” B

5 POHDINTA

Kandidaatintutkielmassani tarkoituksena oli tarkastella iskelmäsanottaja Vexi Salmen luontoon liittyvien kielikuvien käyttämistä kirjoittamassaan laululyriikassa. Salmen sanoitukset ovat mielenkiintoisia ja koskettavat minua. Sanoitukset ja luontoon liittyvät kielikuvat ilmentävät suomalaista sielunmaisemaa. Kotiranta (2021) kuvailee Vexi Salmen tekstien uudistaneen suomalaista iskelmägenreä ja sanoitusten heijastavan kansan syvien rivien tunteja. Salmen sanoitusten taustalta löytyy hänen uteliaisuus ja elämännälkä elämään kohtaan. Uskoa aina jatkuvasta elämästä ja ihmisyyteen.

Sanoituksissa ihmisen elämäntilanteisiin liittyviä keskeisiä elementtejä on kuvattu kauniisti ja moninaisesti luontoon liittyvillä kielikuvilla. Niitä käytetään pehmentämään elämän kolhuja ja tuodaan esiin ihmisarvon kunnioitus, joka kuuluu jokaiselle. Sanoituksissa suomalainen luonto elää, luoden merkityksellisiä kielikuvia vaikeistakin aiheista. Löydetään hopeinen reunus pilville, tuoden esille asioiden positiivisia kulmia, kaikesta huolimatta. Lauluteksteissä on vahva viesti siitä, että elämä kantaa. Luontoon liittyvät kielikuvat voivat luoda lauluun henkilökohtaisen ja intiimin tunnelman.

Luontoon liittyvät kielikuvat ovat yksinkertaisia ja yleispäteviä, niillä on usein universaali merkitys. Kielikuvat ovat tärkeitä sanoituksissa, ne antavat mahdollisuuden kuvata abstrakteja asioita konkreettisesti ja lisäävät sanoituksen visuaalista ja emotionaalista vaikutelmaa.

Kielikuvien merkitys sanoituksissa on tärkeä osa kielen ja kulttuurin perintöä. Suomalaisuuden ydin näkyy laulujen luontoon liittyvissä kielikuvissa, luonto ja luontoympäristö ovat olleet merkittävä osa suomalaista elämäntapaa ja kulttuuria. Suomalaiset ovat vahvasti yhteydessä luontoon ja sen vuodenaikoihin, ja luonto tarjoaa merkittäviä symbolisia ja metaforisia elementtejä suomalaisen identiteetin kuvaamiseen. Laulujen luontoon liittyvät kielikuvat kuvaavat usein suomalaista maisemaa, sen vuodenaikoja ja luonnonilmiöitä, ja niiden avulla voidaan välittää suomalaista

elämäntapaa, kulttuuria ja henkilökohtaisia tarinoita. Nämä kielikuvat ovat osa suomalaista perinnettä ja ne ovat tärkeitä suomalaisen identiteetin ja kulttuurin ymmärtämisessä.

Laululyriikka on kirjoittamisen genre, jossa sanoituksen viesti tai tarina välittyy musiikin kautta. Sanoituksen tulee sopia musiikin tahtiin ja melodiaan. Täten sanoituksen rakenne on erilainen kuin muussa luovassa kirjoittamisessa. Sanoituksen tulee olla kuulijaa laulattava ja jättää kuulijalle muistijäljen. Ismo Alangon mukaan hyvässä sanoituksessa tulee olla helppo svengaava pintataso, johon on kieputettu sopivasti koukkuja. Alanko korostaa, että sanoituksen tulee herättää kuulijassa jonkinlaisen ahaa-elämyksen. (Latvala 2008.) Erityispiirteinä laululyriikassa on hyvä huomioida laulettavuus ja muistijäljen jättäminen kuulijalle.

Laulunlyriikoissa käytetään erilaisia kielikuvia, niiden avulla voidaan tehostaa tunteiden välittämistä laulussa. Kielikuvilla voi lisätä laulujen visuaalista ja emotionaalista vaikutelmaa, tämä mahdollistaa luoda uniikeita ja muistettavia lauluja. Laulun sanoitukset voivat sisältää henkilökohtaisia tarinoita, yhteiskunnallisia näkemyksiä, filosofisia ajatuksia tai kirjoittajan henkilökohtaisia ajatuksia. Kielikuvilla on tärkeä rooli laulun sanoituksissa, sillä ne voivat antaa sanoituksille syvempää merkitystä ja välittää tunteita. Yleisesti ottaen laulunlyriikassa kielikuvat ovat tärkeitä laulun merkityksen ja tarinan välittämisessä, niillä on suuri vaikutus laulun emotionaaliseen ja visuaaliseen vaikutelmaan. Sanoituksissa liiallisten kielikuvien käyttäminen saattaa aiheuttaa Heikki Salon mukaan ”abstraktimössön”, jota voi olla vaikea ymmärtää. On hyvä muistaa, että kielikuva voi olla myös hyvä laulun nimi. (Salo 2021, 238.)

Tutkielmani tulos yllätti minut, aineiston oli pieni, silti aineistossa oli runsaasti kielikuvia. Toki sanoitusten kertosaiteet kertasivat kielikuvien määrää. Kielikuvat jakautuivat joko vertauskuviksi tai metaforiksi, aineistosta löytyi yksittäiset personifikaatio ja metonymia. Luonnon arvostaminen piirtyy Salmen sanoituksissa taitavasti rakennettuina kielikuvina. Vexi Salmi käytti kielikuvissa maisemaan liittyviä aihioita, sanoitukset ovat hyvin maalauksellisia ja saattavat kuulijan mielen vaivattomasti kalliolle, suonreunaan tai kosken pauhun äärelle. Kurki kappaleen sanoituksessa luodaan kuulijalle uskoa tulevaan, kertoen siipirikon kurjen tarina. Elämä kantaa, kaikesta huolimatta.

Vexi Salmi oli ammattisanoittaja, suomalaisuuden tunteiden tulkki ja ääni. Laululyriikan saloihin hänet johdatti oppi-isänä toiminut Toivo Kärki, joka perehdytti Salmea Aristoteleen ”Runousoppi” - kirjan opein. (Niemi & Rantala 2004, 8-9.) Salmi oli sanoittajana luonnonlahjakkuus, hänellä oli herkkyyttä olla läsnä ja kyky jäsentää kielellisesti ympäröivää maailmaa. Sanoituksissa tulee esiin hänen oma henkilöhistoriansa, elämänarvot, kiinnostus mystiikkaan ja filosofiaan.

”On vapautta kuunnella metsän huminoita

Kun aamuinen aurinko kultaa kallioita

Ja elää elämäänsä, ja elää elämäänsä

On vapautta valvoa kesäisiä öitä ja katsella hiljaisen haavan värinöitä

Ja elää elämäänsä, ja elää elämäänsä”

Tutkielman tekeminen on ollut hieno oppimiskokemus, joka on vienyt tekijän tutkimaan kirjoittamisen genreä, laululyriikkaa. Kielikuvien keinojen käyttämistä laululyriikan sanoman tehosteena ja sanoittaja Vexi Salmea taitavaa kielikuvien keinojen käyttämistä laululyriikan kirjoittamisessa.

Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia Vexi Salmen kielikuvien keinojen käyttämistä laululyriikassa eri vuosikymmenillä. Salmen ura sanoittajana lähes kuusikymmentä vuotta, tuloksena lähes 8000 sanoitusta.

LÄHTEET

Firth, S. (1996). *Performing rites: on the value of popular music*. Oxford University Press.

Flinkkilä, J. (2013). Rytmimanaali. Sanoittaminen: ideasta tekstiksi. Luettu 26.1.2023. <http://www.rytmimanaali.fi/sanoittaminen-ideasta-tekstiksi>

Haapala, V. (2013). Lyriikan kuvallisuus. Teoksessa: Mäkikalli, A. & Steinby, L. (2013) *Johdatus kirjallisuusanalyysiin*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Hansaprint. Vantaa.

Haapala, V. & Steinby, L. (2013). Lyriikka kirjallisuushistoriallisena ilmiönä ja lyriikan lajit. Teoksessa: Mäkikalli, A. & Steinby, L. (2013) *Johdatus kirjallisuusanalyysiin*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Hansaprint. Vantaa.

Heikkinen, V. (2020). *Tekstianalyysi- miksi kielellisillä valinnoilla on merkitystä?* Gaudeamus. Tallinna.

Hynynen, J. (2017). Jouni Hynynen. Teoksessa: Kauppinen, E. (2017). *Miten lauluni syntyvät*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Livonia Print. Riika.

Kesonen, K. (2007). *Metonymia*. Kainulainen, S., Kesonen, K. ja Lummaa, K. (toim.) (2007). *Lentävä hevonen. Välineitä runoanalyysiin*. Tampere. Vastapaino

Kielikeskus (2023). Jyväskylän yliopisto. Luettu 26.1.2023. https://kielikompassi.jyu.fi/opetus/kirjoitus/kirjoituskurssi/fikt_runo_sanasto.shtml#lyriikka

Kartastenpää, T. (2020). Sanoittajamestari Vexi Salmi on kuollut. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006628490.html>. Luettu 28.1.2023

Kotirinta, P. (2020). Suomi menetti Vexi Salmessa yhden kaikkien aikojen suurimmista sanoittajistaan- hän pystyi heittäytymään suvereenisti rentturekisteristä romantikoksi. Helsingin Sanomat artikkeli. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006629119.html>. Luettu 28.1.2023.

Krappe, J. 2007. Monimerkityksinen metafora. Teoksessa: Kainulainen, S., Kesonen, K. ja Lummaa, K. 2007. *Lentävä hevonen. Välineitä runoanalyysiin*. Tampere. Vastapaino

- Kyngäs, S. Elo, T. Pölkki, M. Kääriäinen & O. Kanste.: Sisällönanalyysi suomalaisessa hoitotieteellisessä tutkimuksessa. HOITOTIEDE 2011, 23 (2), 138–148.
- Latvala E. & Vanhanen-Nuutinen L. (2001). Laadullisen hoitotieteellisen tutkimuksen perusprosessi: sisällönanalyysi. Teoksessa Janhonen, S.-Nikkonen, M. (toim.): Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. Helsinki: WSOY.
- Latvala, T. (2008). Ankarien konsonanttien lyriikkaa. Helsingin Sanomat artikkeli. [Ankarien konsonanttien lyriikkaa - Ihmiset | HS.fi](#) Luettu 26.1.2023
- Lehmusvesi (2021): Vexi Salmi-muistokirjoitus. Helsingin Sanomat artikkeli. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000008243488.html>. Luettu 28.1.2023
- Lukkarinen, I. (2006). Raskaan metallin diskurssit. Metallimusiikki suomalaisessa rock-kirjoittelussa 2000-luvulla. Etnomusikologian vuosikirja 18:2006. <https://etnomusikologia.journal.fi/article/view/101171/58692> Luettu 23.1.2023
- Martikainen, J. (2017). Jarkko Martikainen. Teoksessa: Kauppinen, E. (2017). Miten lauluni syntyvät. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Livonia Print. Riika.
- Niemi, M. & Rantala, J. (2004). Sanat – Vexi Salmi. POP-lehti. Juvenes Print. Tampere.
- Nieminen, T. (2020). Nuo sanat sattuvat. Helsingin Sanomat. <https://www.hs.fi/kuukausiliite/art-2000006628725.html>. Luettu 29.1.2023.
- Parkko, T. (2021). Runoilijan työkalupakki. Avain. Tallinna.
- Pääkkönen, J. & Varis, M. (2000). Kriittinen lukutaito. Tampere Tammer-Paino Oy.
- Ratia, T. (2007). Runon kuvakielisyyden ulottuvuudet. Teoksessa: Kainulainen, S., Kesonen, K. ja Lummaa, K. (toim.) (2007). Lentävä hevonen. Välineitä runoanalyysiin. Vastapaino. Tampere.
- Salmi, V. (2021). 30 suosikkia-kokoelma. Lipposen levy ja kasetti.
- Salo, H. (2021). {Kahle}kuningaslaji - Laululyriikan käsikirja. Kahdeksas täydennetty painos. Like.
- Squire, C., Davis, M., Cigdem E., Andrews, M., Harrison, B., Hydén, L.-C. & Hydén, M. 2014. What is narrative research? Bloomsbury Academic. <https://core.ac.uk/reader/541444488>. Luettu 3.2.2023.

Sundberg, C. (2017). Chisu. Teoksessa: Kauppinen, E. (2017). Miten lauluni syntyvät. Suomalisen Kirjallisuuden Seura. Livonia Print. Riika.

Tieteen termipankki. (2023)

<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus> Luettu 23.1.2023.

Uusivirta, O. (2017). Olavi Uusivirta. Teoksessa: Kauppinen, E. (2017). Miten lauluni syntyvät. Suomalisen Kirjallisuuden Seura. Livonia Print. Riika.

Varto, J. (2005). Laadullisen tutkimuksen metodologia.

Vilkkua, H. (2005). Tutki ja kehitä. Tammi, Helsinki.

Vilkkumaa, M. (2017). Maija Vilkkumaa. Teoksessa: Kauppinen, E. (2017). Miten lauluni syntyvät. Suomalisen Kirjallisuuden Seura. Livonia Print. Riika.

Yleisradion äänitearkisto 2017. Luettu 23.1.2023. [Search result for lyricists Kivi Aleksis \(archive.org\)](#)

LIITE 1. TUTKIMUSAINEISTONA KÄYTETYT LAULUKAPPALEET, ALKUPE- RÄISESITTÄJÄT JA AINEISTOKOODI KIRJAIMIN

A. RENTUN RUUSU/ Irvin Goodman

Saat multa horsman.
Se rentun ruusu on.
(Rentun ruusu on.)
Sen poimin tuolta maantien ojasta.

Saat multa horsman.
Se rentun ruusu on.
(Rentun ruusu on.)
Kuin juoppolalli tuli pojasta.

Olen viikon ollut tiettemällä tiellä.
Rapakosta krapulassa heräsin.
Eivät ruusut kuki eikä tuoksu siellä.
Yhden horsman mukaan keräsin.

Sinne maantien ojaan viimein taju sammui.
Niin kuin sika röhkin kuravedessä.
Sittisonttiainen pörräs, lehmä ammui.
Paluu arkeen oli edessä.

Saat multa horsman.
Se rentun ruusu on.
(Rentun ruusu on.)
Sen poimin tuolta maantien ojasta.

Saat multa horsman.
Se rentun ruusu on.
(Rentun ruusu on.)
Kuin juoppolalli tuli pojasta.

Tämä horsmankukka on kuin antajansa.
Rikkaruoho elon yrttitarhassa.
Voiko muuta tuoda renttu reissultansa.
Hortoiltuaan kauan harhassa.

Tämän lahjan annan silti sydämestä.
Niin kuin anteekspyyntön, katumuksenkin.
Pian se kuihtuu, ei se maljakossa kestä.
Niin käy joka lupauksenkin.

Saat multa horsman.
Se rentun ruusu on.
(Rentun ruusu on.)
Sen poimin tuolta maantien ojasta.

Saat multa horsman.
Se rentun ruusu on.
(Rentun ruusu on.)
Kuin juoppolalli tuli pojasta.

Saat multa horsman.
Se rentun ruusu on.
(Rentun ruusu on.)
Sen poimin tuolta maantien ojasta.

Saat multa horsman.
Se rentun ruusu on.
(Rentun ruusu on.)
Kuin juoppolalli tuli pojasta.

Saat multa horsman.
Se rentun ruusu on.
(Rentun ruusu on.)
Sen poimin tuolta maantien ojasta

B. KATSON SINEEN TAIVAAN/Katri Helena

Etsien käy lapsonen maan
tokkopa koskaan juurtua saan
lintunenkin muuttaessaan
pesäpuun löytää vain vaistollaan

Mutta etsien käy lapsonen maan
haikeus mielen kotina vaan
siivetön oon, etsiä saan
rauhaa en löydä kai milloinkaan

Katson sineen taivaan
tähti kirkkain sua
taas mä pyynnöin vaivaan
ohjaa kotiin mua
katson sineen taivaan
tähti kirkkain sua
taas mä pyynnöin vaivaan
ohjaa kotiin mua
ohjaa mua

Etsien käy lapsonen maan
peittäen turhaan kaipaustaan
toiveenikin päivien työn
mennessään ilta vie syliin yön

Etsien käy lapsonen maan
lohtua iltaan raukenevaan
tähti sä yön, loisteesi suo
eksyneen viitaksi hohtees luo

Katson sineen taivaan
tähti kirkkain sua
taas mä pyynnöin vaivaan
ohjaa kotiin mua
katson sineen taivaan
tähti kirkkain sua
taas mä pyynnöin vaivaan

ohjaa kotiin mua

Katson sineen taivaan
tähti kirkkain sua
taas mä pyynnöin vaivaan
ohjaa kotiin mua

C. KATSO LUONTOA JA HUOMAA/ Markku Aro

Katso kukkaa jonka terälehdet
aamuun aukeaa.
Katso maata joka kimmeltävän
kastepeitteen saa.
Katso puuta josta linnun laulu
helkkyvästi soi.
Katso luontoa ja huomaa,
että luoja luomaa parantaa ei voi.

Joka metri on niin sointuvaa
kuin paras maalaus.
Joka siveltimen vedolla
on oma tarkoitus.
Kunpa pinnalliset mielihalut
meiltä saatais pois.
Niin ihmisetkin soveltua silloin
luontoon vois.

Katso kukkaa jonka terälehdet
aamuun aukeaa.
Katso maata joka kimmeltävän
kastepeitteen saa.
Katso puuta josta linnun laulu
helkkyvästi soi.
Katso luontoa ja huomaa,
että luoja luomaa parantaa ei voi.

Meistä moni tahtoo huoneitansa
tauluin koristaa.
Vaikka ikkunasta väriloisto
kaunein aukeaa.
Ellet vielä tuota luonnon suurta
nerokkuutta nää.
Et myöskään silloin elämää
voi täysin ymmärtää.

Katso kukkaa jonka terälehdet
aamuun aukeaa.
Katso maata joka kimmeltävän
kastepeitteen saa.
Katso puuta josta linnun laulu
helkkyvästi soi.
Katso luontoa ja huomaa,
että luojan luomaa parantaa ei voi.

Katso kukkaa jonka terälehdet
aamuun aukeaa.
Katso maata joka kimmeltävän
kastepeitteen saa.
Katso puuta josta linnun laulu
helkkyvästi soi.
Katso luontoa ja huomaa,
että luojan luomaa parantaa ei voi.

D. MAAILMA ON KAUNIS/ Irwin Goodman

Maailma on kaunis ja hyvä elää sille
Jolla on aikaa ja tilaa unelmille
Ja mielen vapaus, ja mielen vapaus

On vapautta kuunnella metsän huminoita
Kun aamuinen aurinko kultaa kallioita
Ja elää elämäänsä, ja elää elämäänsä

On vapautta valvoa kesäisiä öitä ja katsella hiljaisen haavan värinöitä
Ja elää elämäänsä, ja elää elämäänsä

Maailma on kaunis ja hyvä elää sille
Jolla on aikaa ja tilaa unelmille
Ja mielen vapaus, ja mielen vapaus

On vapautta istua iltaa yksinensä
Ja tuntea tutkia omaa sisintänsä
Ja elää elämäänsä, ja elää elämäänsä

On vapautta vaistota viesti suuremmasta
Ja olla kuin kaikua aina jatkuvasta
Ja elää elämäänsä, ja elää elämäänsä

Maailma on kaunis ja hyvä elää sille jolla on aikaa ja tilaa unelmille
Ja mielen vapaus, ja mielen vapaus

E. SEINE/ Tarja Kunnas

Yksin mä harhailin vain
Kun Pariisi tummeni iltaan
Ja kulkiessain
Kai seuraa mä hain
Kun nojasit Seinen siltaan

Kaupunki rakkauden
Yön tummuvan peitoksi antaa
Ja suojassa sen
Niin onnellinen
Saa olla ja rakastaa

Ui uomassaan Seine hiljaa
Kun yö juhlittiin
Ja sen siltojen alla me viiniä kahden juotiin

Ui uomassaan Seine hiljaa
Kun yö juhlittiin
Ja me kauniita haaveita yhdessä aamuun luotiin
Ja ne kestäneet on

Patonki, viini, me vain
Ja kaupunki vaimeni yöhön
Ja tuhlata sain
Mä rakkauttain
Kun kiiruhti muut jo työhön

Kaupunki rakkauden
Yön tummuvan peitoksi antaa
Ja suojassa sen
Niin onnellinen
Saa olla ja rakastaa

Ui uomassaan Seine hiljaa
Kun yö juhlittiin
Ja sen siltojen alla me viiniä kahden juotiin

Ui uomassaan Seine hiljaa
Kun yö juhlittiin
Ja me kauniita haaveita yhdessä aamuun luotiin
Ja ne kestäneet on

Ui uomassaan Seine hiljaa
Kun yö juhlittiin
Ja sen siltojen alla me viiniä kahden juotiin

Ui uomassaan Seine hiljaa
Kun yö juhlittiin
Ja me kauniita haaveita yhdessä aamuun luotiin
Ja ne kestäneet on

F. ANNA KAIKKIEN KUKKIEN KUKKIA/ Markku Aro

La la laa la la laa
La la laa la la laa
Anna kaikkien kukkien kukkia kukkia vaan

Ensisäteitään aamu antaa
Jälleen kullaten taivaanrantaan
Hymyn lämpöisen meistä jokainen nähdä saa
Säteet kuivaa taas nurmen nukkaa
Samoin pientä kuin suurta kukkaa
Yhtä paljon saa päivää paistattaa koko maa

Siis saa olla tärkein sun mielestä työs
Jos arvostat toisia myös
Mitä teetkin sen oikein kun teet
Otat huomioon toisten tunteet
Koita ymmärtää myöskin ystävää heikompaa

La la laa la la laa
La la laa la la laa
Anna kaikkien kukkien kukkia kukkia vaan

Olet osanen suuren rattaan
Niin kuin toisetkin tahtomattaan
Siksi kannustain auta muita vain eteenpäin
Liityt kohtalon suureen kulkuun
Kerran koskikin taipuu sulkuun
Et sä halventaa muita miettein saa itsekkäin

Siis saa olla tärkein sun mielestä työs
Jos arvostat toisia myös
Mitä teetkin sen oikein kun teet
Otat huomioon toisten tunteet
Koita ymmärtää myöskin ystävää heikompaa

La la laa la la laa
La la laa la la laa
Anna kaikkien kukkien kukkia kukkia vaan

G. PAISTA PÄIVÄ/ Tapani Kansa

Paista päivä, helli helle, paista meille jokaiselle.

Paista myöskin päiviin pilvisiin.

Paista päivä ihmisille, lapsille ja vanhemmille, hohda lämpö ihmissydämiin.

Hoivaten kuin äiti lastaan,

Rakastaen ainoastaan, helli helle, paista päivä ihmissydämiin.

Yön kyyneleitä kantaa maa kun aamu sarastaa, on kyyneleet pian kuivuneet,

Säde kultainen, käy leikkien ja nuppukin taas aukeaa.

Paista päivä, helli helle, paista meille jokaiselle.

Paista myöskin päiviin pilvisiin.

Paista päivä ihmisille, lapsille ja vanhemmille, hohda lämpö ihmissydämiin.

Hoivaten kuin äiti lastaan,

Rakastaen ainoastaan, helli helle, paista päivä ihmissydämiin.

Kun kesäpäivää juhlimaan käy luonto loistollaan ja perhonen, kuin

tanssien yli niittyjen käy liidellen, kuin iltaa ei vois tullakaan.

Paista päivä, helli helle, paista meille jokaiselle.

Paista myöskin päiviin pilvisiin.

Paista päivä ihmisille, lapsille ja vanhemmille, hohda lämpö ihmissydämiin.

Hoivaten kuin äiti lastaan,

Rakastaen ainoastaan, helli helle, paista päivä ihmissydämiin.

Hoivaten kuin äiti lastaan,

Rakastaen ainoastaan, helli helle, paista päivä ihmissydämiin.

Helli helle, paista päivä ihmissydämiin.

H. RUUSU JOKA VUODESTA/ Reijo Taipale

Vuodet on vaihtuneet
Muistoihin haihtuneet
Tunne kestää rakkainpain
Se säilyy vain ja kasvaa vuosittain
Ollut oot rinnallain, ymmärtäin, kannustain
Kiittää rakkain tahtoisin sua suudelmin

Joka vuodesta ruusun saat
Jotka kanssasi viettää sain
Ajan onnellisen ja rakkauden, siitä ruusut on kiitoksenain
Joka vuodesta ruusun saat
Jotka kanssasi viettää sain
Kukka kuihtumaton tää tunteemme on
Ja sen kasvavan toivon vain

Kuljethan rakkainpain aina näin rinnallain
Vuodet vielä paljon suo, ne lämmön luo
Ja meille uutta tuo
Meidät on kaksistaan, luotukin kulkemaan
Kiittää tahdon ruusuillain sua rakkainpain

Joka vuodesta ruusun saat
Jotka kanssasi viettää sain
Ajan onnellisen ja rakkauden, siitä ruusut on kiitoksenain
Joka vuodesta ruusun saat
Jotka kanssasi viettää sain
Kukka kuihtumaton tää tunteemme on
Ja sen kasvavan toivon vain

Joka vuodesta ruusun saat
Jotka kanssasi viettää sain
Kukka kuihtumaton tää tunteemme on
Ja sen kasvavan toivon vain

I. KURKI/ Kai Hyttinen

Pilvet tummina taivasta sousi
Toisten aurana lähtevän näit
Usva huuruna suosta jo nousi
Siipirikkona rannalle jäit
Sinut jäiseltä suolta mä löysin
Ja taistelun jälkeen köysin
Sinut suojaan talveksi sain

Pari pihlajanoksaa mä taitoin
Niistä lastan siipeesi tein
Latoon lämpimään paikan mä laitoin
Sinne päivittäin ruokaa mä vein
Luottamuksesi ehkä mä voitin
Jos kädestä syöttää koitin
Sinä katsoit ylpeästi vain
Ei vapaata vangita voi
Me kumpikin tiesimme sen
Sinitaivaalla korkeuksissa
Sinun laulusi vapaana soi
Ei vapaata vangita voi
Me kumpikin tiesimme sen
Sama kaipuu mun kaupungista
Tänne korprien kätköön toi

Kevään aurinko lämpönsä antoi
Huraat kinokset sulattaen
Olit terve ja siipesi kantoi
Kevään vaistosit – ymmärsin sen
Hetken iskien siivillä sousit
Ja tuntien voiman nousit
Kevätaivaan sineä päin

Vielä kaartelit hetkisen verran
Sitten lensit jo pohjoista päin
Huusit lähteissä' kiitokseks' kerran
Minä pisteen vain taivaalla näin
Kauan katselin usvaista rantaa

Sun siipesi kauas kantaa
Minä maahan vangiksi jäin

Ei vapaata vangita voi
Me kumpikin tiesimme sen
Sinitaivaalla korkeuksissa
Sinun laulusi vapaana soi
Ei vapaata vangita voi
Me kumpikin tiesimme sen
Sama kaipuu mun kaupungista
Tänne korpien kätköön toi